

MÓDSZERTANI HÍRLEVÉL

Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet
Pályázati Igazgatóság
Elemi Rehabilitációs Módszertani Központ

AZ ELEMİ REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁS MEGHATÁROZÓ SZEREPLŐI

INTERJÚ SOROZAT

III. RÉSZ

Az elemi rehabilitációs szolgáltatás látássérült személyeknek, személyekért szól. Azonban a szolgáltatás vitalitását, lelkületét azok a szakemberek adják, akik az elhivatottságukkal, szakmaiságukkal, személyiségükkel működtetik ezt a tevékenységet. Nevük mostanra teljesen összefonódott az elemi rehabilitációval, és a szakember képzés során minden rehabilitációs tanár találkozhatott már velük, és azokkal az értékekkel, amit ők képviselnek.

Új sorozatunkban arra vállalkozunk, hogy egy személyes hangvételő interjú keretében ilyen szakmai kiválóságokat mutatunk be az olvasóknak. Minden hírlevélben két beszélgetést közlünk.

Interjú Dr. Csákvári Judit, klinikai szakpszichológussal

Miért lettél gyógypedagógus?

A gimnázium alatt orvosi egyetemre készültem, aztán az utolsó évben meggondoltam magam, és átnyergeltem a pszichológiára. Akkoriban az volt a felvételi követelmény, hogy négy könyvet kellett elolvasni, és abból volt az írásbeli, szóbeli. Vidékre jártam gimnáziumba, és az egyik könyvet nem lehetett megkapni, ezért úgy döntöttem, legyen a gyógypedagógia, mert oda felvételi nélkül felvettek a hozott pontok alapján. Közben arra gondoltam, hogy megszerzem a könyvet Budapesten, és majd felvételizek a pszichológiára, így is lett. Elkezdtem a gyógypedagógiát, közben felvételiztem a pszichológiára, ahová fel is vettek, egyszerre jártam a kettőt, így az ELTE lett az anyaintézményem. Nem volt szívem abbahagyni a gyógypedagógiát, mert érdekes témák voltak, tetszettek. Az első év volt az általános benyomáskeltés, én végül a látássérültek pedagógiája és a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányra mentem. Mi voltunk a reform évfolyam. Abban az évben volt először, hogy terapeuta irányt lehetett választani. Látássérültek pedagógiája szakirányon terapeuta lettem, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon pedig tanár. Érdekes volt, mert korábban nem volt semmilyen elképzelésem a gyógypedagógiával kapcsolatban.

Miért ez a két szakpár lett?

Semmi preferenciám nem volt. Akkoriban az első év elején volt intézménylátogatás, többféle intézményt meglátogattunk. Jártunk a Vakok Óvodájában, ahol a vak óvodások nagyon profin kapcsolódtak a hallgatókhoz. Volt egy évfolyamtársam, Bóna Gyöngyi[1], akivel egy csapatba kerültünk; odament egy vak kisfiú hozzám, hogy „Jaj de szép fülbevalód van!”, és egy pillanat alatt kikapta a fülbevalót a füléből, és aztán vissza is tette. Gyöngyi ezt nagyon jól menedzselte, mi egyébként nagyon jó barátok is lettünk. Ő látássérültek pedagógiája szakirányra ment, én követtem, meg tetszett az az intézmény is, ahol jártunk.

[1] Bóna Gyöngyi, gyógypedagógus

A tanulásban akadályozottak pedagógiáját azért választottam, mert akkortájt a tanszéken relatíve fiatal oktatók voltak, Szabó Ákosné[2] és Gaál Éva[3], és a szakirány is érdekesnek tűnt. Azt tudtam akkor, hogy nagyon súlyos, halmozottan sérültekkel nem szeretnék dolgozni, a tanulásban akadályozottak szakirány „tanulósabb” szakirány volt, gondoltam, ez nekem való. De az energiáim nagy részét a pszichológiára fordítottam. Jártam tanítási gyakorlatra, és záró tanítottam is a Damjanich utcai iskolában, inkább pszichológiai csoportfoglalkozás lett. Az összes pedagógiai gyakorlat nagyon érdekes volt, de osztálytanítóként az életem során azt a pár órát tanítottam. Teljesen távol állt tőlem, semmilyen tervemben nem szerepelt, hogy osztályban tanítsak bármit is. Úgyhogy számomra ez egy kötelező elem volt, amit megcsináltam, de egyáltalán nem tartozott a gyógypedagógiai érdeklődésembe.

Szerintem nincs gyógypedagógus identitásom, pszichológus vagyok, és nagyon meghatározó ebben az, amit a gyógypedagógiából hozok. Egyszer beszélgettünk erről, és Lányiné Ágnes[4] és Prónay Bea[5] felhívták a figyelmemet arra, hogy azért a gyógypedagógiából hozottak nagyon is formálják a pszichológiai gondolkodásomat. Ezzel egyetértek. Számomra ez, a diverzitás, mint érték, szemlélet, amit a gyógypedagógia képvisel, meghatározó; alapvetően a fogyatékoság téma érdekel, de inkább pszichológiai szempontból, így a gyógypedagógiai pszichológia a hozzám passzoló címke.

Ahogy elvégezted a pszichológiát és a gyógypedagógiát, hová mentél dolgozni?

Az egyetem utolsó évében született az első gyerekem, így diploma után GYES-en voltam. Utána, 1998-ban, amikor a fiam másfél éves volt, a Gyengénlátók Általános Iskolájában lettem pszichológus, félállásban. Abban az időben még Paraszky Sára[6] is ott dolgozott. Aztán a következő gyerekem születéséig ott dolgoztam, majd jött a harmadik gyerekem, így az iskolában hol voltam, hol nem.

A gyerekeim születése közben már megkeresett az egyetem is, hogy tartsak diagnosztika gyakorlatot, így már párhuzamosan dolgoztam az iskolában, mint pszichológus és az egyetemen is. Közben elvégeztem a klinikai szakpszichológus képzést is. Akkoriban Gereben Katalin[7] volt a Gyógypedagógiai Pszichológia Intézet vezetője, aki felajánlott egy státuszt az intézetben, a Gyengénlátók Iskolája pedig elengedett. A klinikai képzésen volt egy nagyon jó évfolyamtársam, aki éppen munkát keresett, Fazekas Ágnes[8], és így őt beajánlottam magam helyett az iskolába. Így talán könnyebb volt átmennem az egyetemre, azt érezhették kicsit, hogy nem hagytam magára az iskolát.

Ezután 2004-től egészen 2022-ig a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézetben dolgoztam egyetemi oktatóként. A pszichológiához kapcsolódó tárgyakat tanítottam, pl. a látássérült személyek pedagógiája szakirányon Prónay Beával közösen vittük a látássérült személyek pszichológiáját, diagnosztikáját, tartalmilag megosztva, éppen mikor milyen néven futott a tárgy.

Később, amikor Csiky Erzsébet[9] és Pajor András[10] elindultak a nyugdíj felé, rám hagyományozódott az értelmileg akadályozottak pedagógiája terület pszichológiája, ami érdekelt, hiszen a doktorimat is az értelmi fogyatékoság, intellektuális képességszavar témához kapcsolódó kérdésekről írtam.

Vannak külföldi tapasztalataid, élményeid szakmai téren?

Sajnos olyan sok nem volt, vagy talán hála Istennek, mert a három gyerek mellett nem nagyon volt módom utazgatni.

[2] Dr. Szabó Ákosné, professor emeritus, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógia Kar

[3] Dr. Gaál Éva (1949–2002), Bárczi Gusztáv Tanárképző Főiskola

[4] Lányiné Dr. Engelmayer Ágnes, gyógypedagógiai tanár, pszichológus, a pszichológiai tudományok kandidátusa

[5] Prónay Beáta, főiskolai docens, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

[6] Paraszky Sára, gyógypedagógus, pszichológus

[7] Dr. Gereben Ferencné, professor emeritus, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

[8] Fazekas Ágnes klinikai szakpszichológus, pszichoterapeuta

[9] Dr. Csiky Erzsébet (1938–2022), gyógypedagógus, pszichológus

[10] Pajor András (1941–2022), gyógypedagógus, pszichológus

Prónay Beának köszönhetően szereztem azért tapasztalatokat, mert ő gyakorlott volt az utazásban, illetve hatalmas nemzetközi szakmai kapcsolati hálója van. Nagyon jó a kapcsolatépítésben, többször bevont engem is a nemzetközi szakmai feladatokba.

Alakult az ICEVI[11]-on belül pszichológusok számára egy szakmacsoport a látássérülés témáján belül, ennek kétévente volt, van konferenciája, ahová párszor elutaztam Beával. Jártunk Hollandiában, Huizenben, egyszer Vilniusban és Heidelbergben is. 2009-ben voltunk Beával az Egyesült Államokban, egy OTKA[12] kutatáshoz kapcsolódóan. A nemzetközi gyakorlatban bevált vizsgálóeljárások adaptálását végeztük, és lehetőségünk volt elutazni. Ennek kapcsán az Egyesült Államokban nagyon sok helyen jártunk, intézményekben és egyetemen is. Hollandiában, amikor kint voltunk az említett konferencián, Bea kapcsolati hálója mentén meglátogattunk intézményeket, amiknek sajnos máig nem értük el a színvonalát.

A főiskolai oktatói éveid alatt nagyon aktívan közreműködtél, mind szervezésben, mind oktatásban a látássérült személyek elemi rehabilitációjára vonatkozó szakirányú továbbképzésben. Mesélnél erről egy kicsit?

Korábban itthon nem nagyon volt erre vonatkozó képzés, és akkoriban ennek a forrásteremtése Horváth Péter[13] nevéhez, és az adott szakminisztériumhoz kapcsolódott. Nem láttam annyira bele, de az biztos, hogy elismerték ennek a szükségességét, és a pénzügyi feltétele is megteremtődött.

A szakmai részre nagyobb rálátásom volt. A képzés jelentős részét Beával közösen dolgoztuk ki, és aztán egy tágabb, lehetséges oktatói körrel több szakmai workshopot szerveztünk. A Bárczi Továbbképző Intézete befogadta a képzést, így el tudott indulni. Ebben fontos szerepet játszott, hogy a képzést az állam finanszírozta, bekerült a kormányprogramba, ezáltal állami feladattá vált. Két évfolyam indult, rengeteg gyakorlattal, és emellett szakmai anyagok is születtek. Elég szerteágazó projekt volt.

Mennyiben volt más ebben oktatni az alapképzésben való oktatáshoz képest?

Abban az értelemben nem volt különbség, hogy a főiskolának is volt levelező képzése, ahová régebben általában olyanok érkeztek, akik a területen dolgoztak, de az utóbbi időben ez már átalakult. Erre a szakirányú képzésre csak olyan ember jelentkezett, aki vagy már régóta a területen dolgozott, vagy erős motivációja és kötődése volt az elemi rehabilitációhoz. Az alapképzésen gyakran szerteágazó még a fókusz, ahová kevésbé érett hallgatók járnak, sokféle motivációval. Ezen a képzésen mindenki motivált volt, ez a terület érdekelte, és örült, hogy idejárhat, ez mindenképpen különbség. Az alapképzésben nincs olyan, hogy mindenki motivált lenne. Nekem nagyon kedves témám a rehabilitációs pszichológia. Egyébként akkor már pszichológusként dolgoztam a Szempont Alapítványnál is.

Igen, rá is akartam kérdezni, hogy mennyi időt dolgoztál a Szempont Alapítványnál, és erre miként került sor?

Kicsit nehéz felidézni, 2005 körül kezdtem el dolgozni a Szempontnál, még a Wesselényi utcában volt az iroda. Pályázati keretek között finanszírozták a civil szervezeteket, így az alapítványt is. Csoportot vezettünk egy kolléganővel, Szántai Gabriellával[14], aki évfolyamtársam és jó barátom volt a pszichológián.

[11] International Council for Education and Re/habilitation of People with Visual Impairment

[12] Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok

[13] Dr. Horváth Péter László gyógypedagógus, egyetemi adjunktus

[14] Klinikai szakpszichológus

Neki is erős gyógypedagógiai kötődése van, negyedéves volt a gyógypedagógián, amikor mi első évesek voltunk a pszichológián. Felnőtt, pár alkalmas, munkavállalói tréninghez kapcsolódó csoportot tartottunk. Később, amikor a Gizella utcában volt a Szempont, megoldásfókuszú támogató csoportot és már egyéni klienseket is vittem. A Wesselényi utcában még csak Névery Kati volt az, aki egyéni üléseket tartott. A Gizella utcában – ott volt a Szempont fénykora – már nagyon sok kolléga dolgozott, velem együtt pszichológusból is volt legalább négy: Németh Orsi, Réka és Adrienn[15].

Hogyan emlékszel vissza erre az időszakra? Mennyire tartod fontosnak a pszichológiai ellátást az elemi rehabilitációban?

Korábban is volt mindig praxisom, piciben, nem nagyban. A terápiás munkát sosem engedtem el teljes egészében, mindenféle egyéb nehézséggel élő emberrel dolgoztam, nemcsak látássérült emberekkel. Nagyon szerettem, szeretem az egyéni terápiás munkát, ez a támogatásnak, az emberek kísérésének hatékony módja. Mindig is lényegesnek tartottam az ilyen típusú szolgáltatást, és legfőképp azt, hogy elérhető az érintettek számára. Nagyon sokféle nehézséggel küzdő kliens volt a Szempont Alapítványnál. Ha leegyszerűsítjük, szerintem már akkor is nagyon gyatra volt a felnőtt pszichológiai ellátórendszer. Valójában nem nagyon lehet hozzáférni hosszabb távú, jó minőségű pszichológiai szolgáltatáshoz. Inkább terápiás jellegű szolgáltatásra gondolok, tehát nem kizárólag a gyógyszeres terápiára, hiszen az már a pszichiátria területe. Nagyon jó önérvényesítő erővel kell rendelkezni ahhoz, hogy valaki TB által támogatott módon ki tudjon csavarni a rendszerből valamennyi terápiás órát.

Ez két dolgon bukik el fogyatékos ember esetében: az egyik az, hogy általában gyengébbek az önérvényesítő kompetenciáik, a másik, hogy információhiányban is szenvednek. Nincsenek meg az erőforrásaik ahhoz, hogy megtalálják a nehezen hozzáférhető szolgáltatást. Tehát ez az egyik ok, hogy ilyen súlyos és összetett problémákkal élő emberek fordulnak meg az elemi rehabilitációban.

A másik pedig a politraumatizáció. Ezek az emberek politraumatizáltak, ami azt jelenti, hogy az egész felnövekedésük során sokféle trauma érte őket, amivel jól vagy kevésbé jól tudtak megküzdeni.

A Szempontnál elég nagy arányban jelentek meg szerzett látássérüléssel a kliensek. Sokszor tehát az egyébként sem túl jó mentális állapotra tevődik rá a látássérülés, hiszen a látássérültté vált ember életét gyakran még korábbi, illetve akár aktuális nehézségek is nehezítik. Ezért is tartom többek között fontosnak a kollégák számára a szupervíziót.

Nagyon alaposan át kell gondolni, hogy mit jelent ebben az esetben a terápia kifejezés, hogyan valósítható meg, mik a leginkább hatékony módszerek.

Arról nem is beszélve, hogy a legtöbb központban mentálhigiénés szakemberek, viselkedéselemző vagy pszichológus végzettségű szakemberek vannak, tehát nem klinikai szakpszichológusok.

Egyrészt ez egy elég komoly szakmai-etikai kérdés, másrészt azt meg kell jegyezni, hogy pár éve a klinikai szakpszichológusok bérrendezésével az egészségügyben elég komoly bérkorrekciót hajtottak végre. Gyakorlatilag a klinikai szakpszichológus bérét a civil szervezetek nem fogják tudni kifizetni, vagy nagyon nehéz lenne nekik. Valószínűleg emiatt el is szippantja az egészségügy, vagy akinek lehetősége van rá, olyan helyre megy el dolgozni, ahol megfizetik. Egyértelműen az volt tapasztalható már a Gyengénlátók Általános Iskolájában, később az utánam következő kolléganő is megerősített ebben, hogy ez egyértelműen klinikai munka. A fogyatékosággal összefüggő intézményrendszerekben, iskolában vagy rehabilitációs központban nagyon komoly klinikai kompetenciák szükségesek ahhoz, hogy az ott felmerülő kérdéseket a szakember támogatni tudja.

[15] Szempont Alapítványnál dolgozó pszichológusok: Németh Orsolya Zsuzsanna, Török Réka, Pálosi Adrienn

A terápiás jelleg eleve azt feltételezi, hogy valamilyen módszerspecifikus irányban terapeuta az illető. Azt gondolom, hogy akár tanácsadói, akár egészségpszichológiai, akár klinikai, vagy neuropszichológiai szakvizsgáról van szó, ezek hasznosak olyan csoportokkal vagy egyénekkkel foglalkozó pszichológusnak, akinek nagyon speciális nehézségekkel rendelkező kliensei vannak.

A módszerspecifikus képzéseken való részvétel is fontos ebben a szakmában.

Mondanál példát?

A személyközpontú irányzat mindenképp, mert az alapvető konzultációs kompetenciát ad. Jó módszertan, hasznos eszközökkel, a kognitív viselkedésterápia azzal, hogy fókuszban tart egy konkrét problémát. A viselkedéses és/vagy kognitív jellegű készségfejlesztés támogatása nagyon összecseng a rehabilitáció kompetenciafejlesztő vagy kompetencia újraépítő céljaival. Egy hasonló mindsetben tudják egyrészt lélektani, másrészt rehabilitációs tanári oldalról fejleszteni, segíteni a klienst. Nagyon jól hasznosíthatóak a rendszerszemléletű terápiák, pl. a családterápiás végzettség is jól jöhet. A rehabilitációban mindig nagy dilemma a család és a hozzátartozói kör kezelése. Olyan szakember, aki erre rálát, hasznos tudást tud behozni a segítői rendszerbe.

2022 júniusában jöttél el a főiskoláról. Miért döntöttél így?

18 évet töltöttem ott. Ez hosszú időszak. Van személyes oka is annak, hogy eljöttem; jelentős élethelyzeti váltásban vagyok. A már emlegetett gyerekeim közben felnőttek, és mindannyian külföldön vannak. A fiam már le is diplomázott kint és dolgozik. A két lányom pedig ugyanabban az országban jár egyetemre, jelenleg is. Emiatt is kellett magamnak annyi szabadságot megteremtteni, még az egyetemi szabadabban tervezhető, de azért jó nagy terhelést jelentő, munkarend mellett se férne be, hogy tudjak jönni-menni a két ország között, egyébként nem is tervezek itthon maradni.

Ezek szerint a jövőbeni terveid között szerepel a külföldre költözés?

Erősen, igen. Jelentős része ennek a családi ok. Amúgy nem feltétlenül jutna eszembe külföldre menni, ha itthon lennének a gyerekeim, vagy ha ők itthon képelnék el az életüket, de így ez nem is annyira dilemma már.

Most egyéni terápiás szakemberként dolgozol?

Igen. Egyéni kliensekkel dolgozom, és óraadóként maradtam az egyetemen, egy-egy órát tartok, például a látássérült személyek pszichológiáját, amit Beával ketten viszünk. Tavaly is tartottam gyógypedagógiai pszichológiát, odatartoznak például a szerzett fogyatékkal kapcsolatos témák.

Végezetül, mit üzennél a rehabilitációban dolgozó szakembereknek?

Tanácsot nem szívesen osztogatok, de azt tudom mondani, hogy nagyon szeretek olyan szettingben dolgozni, ahol egy multidiszciplináris team visz egy esetet, vagy kísér egy-egy embert. Ez nagy előnye ezeknek a központoknak. Ha jól működik, akkor ez igazán hatékony munkaforma, illetve viszonylag rövid idő alatt eredményes munkát lehet végezni. Szemben sok más helyzettel, ahol ennél talán lényegesen megterhelőbb, vagy progrediáló állapotokkal dolgozik a szakember, a rehabilitációnak van pozitív kicsengése. A rehabilitációban a pszichológiai munka különösen izgalmas. A szerzett látássérülés tényleg nagyon nehéz, jelentősen megváltozott élethelyzetet eredményez, sokaknak a személyes életükben törést okoz. Ebből az állapotból megteremtteni egy új egzisztenciát, közreműködni ennek a kialakításában nagyon izgalmas és szép feladat.

Köszönöm az interjút.

Az interjút készítette: Kiss Szilvia

Interjú Kovács Krisztinával, a SHÜTI vezetőjével[1]

Miért lettél gyógypedagógus? Hogy kerültél a gyógypedagógiai pályára?

Több élményem van, az első hetedikes koromban volt, egy táborban. Minden évben úttörőtáborba mentünk, és egyszer az akkor még kiegészítő iskolásoknak nevezett gyerekekkel együtt nyaralhattunk. Ők ugyanabban a táborban voltak, de eléggé elkülönítve tőlünk, a programjaik is külön zajlottak. Így találkoztam – mondjuk így – különleges gyerekekkel, akikkel jóban lettem, és érdekelni kezdett ez a téma. Aztán szerettem volna a későbbiekben pszichológus, pszichiáter is lenni, sokféle hasonló dolog érdekelt. A másik ilyen élményem az volt, hogy a házukban lakott Eörsi István, az író, és sokszor vigyáztam a gyerekeire. Egy alkalommal találkoztam az egyik Eörsi rajongóval, akivel elkezdtünk beszélgetni, és kiderült, hogy gyógypedagógiát tanult, a Bárczira járt. Ez volt a második ilyen élményem. A harmadik pedig az volt, hogy az akkor még vőlegényemnek az anyukája gyógypedagógiai dada, gyerekfelügyelő volt, és a Vakok Iskolájában dolgozott. Ő volt az, aki nagyon kapacitált a gyógypedagógia irányába.

Miért választottad a látássérültek pedagógiája szakirányt?

A későbbi anyósom hatására választottam tulajdonképpen a tiflopedagógiát. Kötelező volt az oligofrénpedagógia, tehát ez nem volt kérdés. Az anyósomhoz sok tanítványa járt fel, akikkel találkoztam, így ennek hatására választottam a látássérültek pedagógiáját, de nem bántam meg.

Mesélnél arról, hogy a diploma megszerzése után hol kezdtél el dolgozni?

Azt azért elárulom, hogy nem voltam jó tanuló a gimnáziumban, és elsőre nem is vettek fel a Bárczira. Eléggé renitens, mondjuk úgy, hogy forradalmár típusú kamasz voltam; az egyik ellenállási mozgalmam az volt, hogy ne tanuljunk, hanem helyette mindenféle „okos dolgokat” csináljunk, mint színház-, koncert-, klublátogatás, olvasás, egyebek. De aztán annyira gyógypedagógus akartam lenni, hogy ráhajtottam. Bár korábban nem tanultam jól, de amikor bekerültem a Bárczira, és olyan dolgokkal találkoztam, ami érdekelt, nagyon jó tanuló lettem, ezen én magam csodálkoztam a leginkább. Ezáltal két lehetőségem is adódott, két oktatóm is csábított a diploma után: Kovács Csongor[2], aki a Gyengénlátók Iskolájának volt az igazgatója és Méhes József[3] tanár úr, aki a Vakok Iskolájában talán már nem volt igazgató, vagy még az utolsó éve lehetett.

[1] Speciális Hallgatói Ügyeket Támogató Iroda, mely minden ELTE-re járó hallgató számára elérhető

[2] Kovács Csongor – gyógypedagógus

[3] Dr. Méhes József – a Vakok Iskolája igazgatója 1950-1980 között, főiskolai tanár

Úgy döntöttem, hogy oda megyek, ahol nem csak délutános tanár lehetek, hanem taníthatok is, mert nagyon szerettem volna. Így lett a Gyengénlátók Iskolája. Csongor mindjárt bevetett engem a mélyvízbe, mert nem csak tölteléktárgyakat taníthattam, hanem olyat is, mint például a környezetismeret, amit imádtam. Volt ének, technika is, a technikát kevésbé, de az éneket szerettem az alsó tagozatban. Viszont ez fél munkaidőt tett ki. A másik felében pedig rögtön utazótanár lehettem, ami akkoriban egy haladó, innovatív dolog volt. A Gyengénlátók Iskolája volt az első, ahol az integráltan tanuló gyerekeket segítették. Paraszky Sára[4] szárnyai alá kerültem, tőle tanultam meg az integrációt, az inklúziót, az utazótanári szakmát.

Két évig különböző tárgyakat tanítottam, a környezetismeret végig megmaradt, és aztán a harmadik évtől lett egy osztályom, akik ötödikesek voltak. Talán nem volt elég felsős tanár, nem tudom miért, de megkaptam őket. Akkor még a környezetismeret tárgyat ötödikben is tanították, ezt vittem tovább. Mellé még jött a magyar, amihez felsős tanár szakos diploma kellett volna, de azért szerintem megugrottam.

Milyen volt az utazótanári munka?

Az utazótanári munkában elsősorban felkészítettünk. A munkának a legnagyobb részét az tette ki, hogy óvodás korú, 3-6 éves kor közötti gyengénlátó, aliglátó kisgyerekeket készítettünk fel iskolára, vagy jártuk az országot, és az óvónőket próbáltuk meg tájékoztatni arról, hogyan foglalkozzanak a gyerekekkel, milyen speciális igényei lehetnek a gyengénlátó, aliglátó gyerekeknek. Az iskolásokat is szűrtük; a pedagógiai látásvizsgálatok eredményei elég döbbenetesek voltak. A gyerekek kb. 30%-ának volt komolyabb látásproblémája, ami persze sok esetben szemüveggel kiküszöbölhető lett volna. Szegényebb térségekben, például Somogyban emlékszem, hogy nagyon sok roma gyerek volt, és egyiknek sem volt szemüvege. A Gyengénlátók Iskolája végzett először ilyen szűrést, az akkori oktatási törvény nem szólt még az integrációról.

Hogy esett a választásod az angol szakra?

Úgy került képbe, hogy az anyukám a MALÉV-nél dolgozott, és mondhatjuk, polgári családban nőttem fel, ahol az idegen nyelv tudása fontos volt. A nővérem és én is jártunk már általános iskolás korunkban angol tanárhoz, aztán le is tettem a középfokú nyelvvizsgát, de úgy éreztem, hogy ez nem elég. Főleg azért, mert mehettem külföldre, hiszen édesanyám révén kaptunk szabadjegyet. Sok időt töltöttem az Amerikai Egyesült Államokban és Angliában. Akkor realizáltam magamban, hogy a középfok semmire sem jó, mert a felét sem értem annak, amit mondanak. Elmentem egy magántanárhoz, és keményen tanultam. Közben a Gyengénlátók Iskolájában megkértem Csongort, az igazgatót, hogy hadd tartsak angol klubot a gyerekeknek. Ez nagy szó volt, mert az orosz volt a hivatalos idegen nyelv, és nem nagyon tanítottak második idegen nyelvet, főleg nem általános iskolában. Elvégeztem egy módszertani tanfolyamot, hogy tudjam, miként kell idegen nyelvet tanítani. Csongor látta, hogy ez engem érdekel, és felhívta a figyelmemet egy induló képzésre az ELTE-n.

Egyébként pszichológia szakra szerettem volna menni, és azt is támogatta volna a Csongor, de abban az évben nem indult levelezőn. Mindenképp tovább akartam tanulni, így maradt az angol szak, amit a Gyengénlátók Iskolája mellett párhuzamosan végeztem. Munka és gyerek mellett, mert már megszületett az első gyerekem. Kemény időszak volt ez. Esti képzés lett végül, nem levelező. Ekkor már a rendszerváltás körüli időszakban voltunk. A volt orosz tanárok átképzése miatt hirdették meg az angol tanári szakot, és ha jól emlékszem százszoros túljelentkezés volt, amiből harmincunkat vettek fel, végül heten végeztünk. Nagyon komoly képzés volt, minden héten három délután kettőtől este kilencig tartott.

Meddig dolgoztál a Gyengénlátók Iskolájában?

Öt éve dolgoztam már a Gyengénlátók Iskolájában – nagyon szerettem ezt a munkát, a gyerekeket, kollégákat –, amikor Kovács Csongor meghalt. Fantasztikus igazgató volt, igazán okos ember.

Addigra elvégeztem az angol szakot az ELTE-n, és kezdtek csábítani a tanszékre. Csongor halála után döntöttem úgy, hogy feladom a tanítást az iskolában, és elmegyek a Bárczira tanítani. Pont egy időben fejeződött be az angol képzés és a gyengénlátós munka, így ott már nem tudtam kamatoztatni az angol tanári diplomámmal szerzett tudást, viszont éppen emiatt hívtak a tanszékre. Vagyis két dolog miatt keresett meg Csocsán Emmy[5]. Az egyik, hogy nagyon jó szakdolgozatot írtam a vakvezető kutyaképzésről. Azt muszáj elmondanom, hogy Pálhegyi Ferenc[6] volt a szakdolgozatom konzulense, akit szintén szerettem és nagyra tartottam. A szakdolgozatírás előtti nyáron voltam az USA-ban, ahol el tudtam menni a Kongresszusi Könyvtárba. Életemben először láttam számítógépet, mert ott már számítógépes katalógus volt, és nagyon jó angol nyelvű szakirodalmat tudtam gyűjteni. Akkoriban meglehetősen ritka volt, hogy valaki eredeti angol nyelvű szakirodalmat használjon fel a szakdolgozatához, így elég nagy feltűnést keltett. A másik dolog pedig az angoltudásom volt. Kevesen tudtak angolul, csodabogár voltam a Bárczin. Bármikor jött egy angol nyelvű ember, vagy külföldi, nyugat-európai küldöttség, mindig engem hívtak tolmácsolni, amivel sok előnyre tettem szert a kialakult nemzetközi kapcsolatok révén.

Nehéz volt váltás az iskola után a tanszékre? Mennyire okozott ez fejtörést?

Akkor okozott volna fejtörést, ha Kovács Csongor nem hal meg. De mivel meghalt augusztusban, rögtön döntést tudtam hozni. Nem tudtam pontosan, hogy mi lesz az igazgató és a vezetőségváltás után, végül egy olyan ember került ideiglenesen Csongor helyére, akit nem is nagyon kedveltem. Tehát személyes oka is volt a váltásnak. A másik pedig, hogy mindenképpen kiugrási lehetőség volt bekerülni a főiskolára. Így aztán nem sokat vacilláltam.

Hogy kezdődött a munka a főiskolán?

Amikor elkezdtem a főiskolán dolgozni, először félállásba kerültem, a másik felében még GYES-en voltam. A második évben főállású lettem a tanszéken, talán 1991-től. Viszont mellette rögtön elkezdtem dolgozni, mert nem szerettem volna a gyakorlattól eltávolodni. Végig, amíg a Bárczin voltam, párhuzamosan mindig valamilyen látássérültekkel foglalkozó intézményben dolgoztam. Nem félállásban, hanem mindig annyi óraszámban, amennyit bírtam még a főiskola mellett. Először a Gyengénlátók Iskolájába mentem vissza utazótanárnak, én láttam el a középiskolásokat. Utána a Látásvizsgáló Országos Szakértői Bizottságában voltam korai fejlesztő, itt leginkább a funkcionális látással rendelkező gyerekekkel foglalkoztam, vizsgáltam őket. Aztán újból a Gyengénlátók Iskolája következett, majd, amikor megalakult, a Szempont Alapítványba mentem, végül a Kézenfogva Alapítványhoz kerültem.

Milyen volt a munka a tanszéken?

Amíg félállásban voltam, addig gyakorlatilag hospitáltam. Jó rendszer volt, hogy beülhettem a tanszék dolgozóinak az óráira. A másik félállásomban pedig Paraszky Sárával közösen kezdtük el a gyengénlátók módszertanát tanítani, amit Csongor tanított korábban, az ő tárgyát kellett átvenni. Mivel én még csak „mazsola” voltam a magam ötéves gyakorlatával, Paraszky Sárának pedig már harminc év állt a háta mögött, így ezt ketten csináltuk. Megbeszéltük a tematikát, hogy mit tanítunk, mit tartunk fontosnak, emellett hozzám tartozott a Gyengénlátók Iskolájában a tanítási gyakorlat. Ezek megmaradtak a későbbiekben is, a korai fejlesztés jött még mellé.

Amikor a korai fejlesztés elkezdett felvirágozni nálunk, Czeizel Barbara létrehozta a korai fejlesztő intézményét, és a látásvizsgálóban is elindult már. Tehát volt már gyakorlat, ugyanakkor nem kapcsolódott hozzá tantárgy, a hallgatókat viszont fel kellett volna készíteni, hogy ilyen irányú munkát majd tudjanak végezni. Ezt a csomagot egy az egyben megkaptam. Nyáron tudtam szakirodalmat olvasni, ekkor találtam rá például Lilli Nielsenre[7], aki aztán a mániámmá vált. Ahogy olvastam a szakirodalmat, arra gondoltam, hogy ezt szeretném a gyakorlatban is kipróbálni.

[5] Prof. dr. Csocsán Emmy – gyógypedagógus, a Látássérültek pedagógiája tanszék vezetője 1985–1997 között

[6] Pálhegyi Ferenc – gyógypedagógus, pszichológus

[7] Lilli Nielsen (1926–2013), dán pszichológus, szakterülete: vak és halmozottan sérült gyermekek fejlesztése

Így mentem át a gyengénlátók helyett a látásvizsgálóba, és elkezdtem pici babákkal foglalkozni. Egyébként is elég gyakorlatias vagyok, mindig azt szerettem, hogy ha nem csak az elméletből, hanem a tapasztalataimból is át tudok adni ismereteket. Jó sok éven át ment párhuzamosan a korai fejlesztés a főiskolai tanítással.

Mennyi ideig dolgoztál a tanszéken?

1990-től 2015-ig voltam a Bárczin, az 25 év. Amikor Csocsán Emmy elment Dortmundba professzornak, egy darabig Benczúr Miklósné[8] vette át a tanszéket, aki a Szomatopedagógiai Tanszéknek volt a vezetője. Utána lett Prónay Bea[9], aki végül valamiért lemondott, majd követte Gadó Márta[10], aztán Vargáné Mező Lilla[11], és ha jól emlékszem, ezután meg is szűntek a tanszékek, már csak munkacsoportok vannak.

A tanár-terapeuta tanterveket pl. Beával dolgoztuk ki. Nagyon nehéz volt összeegyeztetni a különböző órarendekkel, mert akkor már szabad szakirányválasztás volt. Rengeteg hallgató panaszkodott, hogy az órarendi ütközések miatt nem tudnak az órákon részt venni. Ez egy komoly hátránya volt a képzésnek. Nem tudom, hogy most hányan választják a látássérültek pedagógiája szakot, de akkoriban sokan voltak.

Több korosztállyal dolgoztál, van olyan, amelyiket szívesebben preferálsz?

Azt mondhatom, hogy tényleg a születéstől a halálig, a látássérültek minden korcsoportjában kipróbáltam, milyen velük dolgozni. Ezt szerencsésnek gondolom. Nincs kifejezetten hozzám közel álló korcsoport, mindegyiket szerettem. A rehabilitációban az idős korosztállyal sokat foglalkoztam, mert funkcionális látással legtöbben az idősek, főleg a makulások rendelkeznek. Létrehoztam a makula klubot, és ez igazán a szívemhez nőtt. A legutolsó elemi rehabilitációs terület az idős korosztályról szólt, de amikor csak van időm, és kicsit olvasgatok a korai fejlesztés témájában, azért előjön, hogy az is milyen jó volt. Most, amikor egyetemistákkal foglalkozom, ha nem is kifejezetten látássérültekkel, mert ez Grósz Judithhoz tartozik, de azért érint engem is, ez a korosztály van a fókuszban. Tehát mindig az a korosztály foglalja le a szívemet, amilyen munkát éppen végzek.

Mesélnél a Szempont Alapítványnál töltött időszakról?

A Szempont volt az egyik utolsó olyan párhuzamos munkahely, amit a tanszék mellett vittem, 2007-től dolgoztam ott. Korábban, ha jól emlékszem, egy bérlakásban működött, majd Prónay Bea, Névery Kati[12], Mányi Miklós[13] egy pályázaton indultak. Ennek révén olyan lehetőség adódott, hogy kapacitást tudtak bővíteni, épületet bérelni, szakembereket felvenni. Bea szólt, hogy vállalam el a funkcionális látásvizsgálatot, előttem Gadó Márta volt, de valamiért nem vállalta tovább, és ezért szóltak nekem. Egyedül végeztem funkcionális látásvizsgálatot: nagyon kevés eszköz volt, és protokollja sem volt igazán. Sokat tanulmányoztam a témát, ki is dolgoztam a protokollját, és ahogy látom, a mostani rehabilitációs szakemberek is ezt használják.

[8] Dr. Benczúr Miklósné – gyógypedagógus, gyógytornász

[9] Prónay Beáta – gyógypedagógus és pszichológus, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar főiskolai docense volt

[10] Gadó Márta – rehabilitációs szakember

[11] Vargáné Mező Lilla – gyógypedagógus

[12] Névery Katalin – pszichológus

[13] Mányi Miklós – a Szempont Alapítvány ügyvezetője

A szakirodalom szerint a funkcionális látásvizsgálat nem standard mérőeszközökkel dolgozik, hanem a funkciók közbeni látás használatát méri játékosan, feladathelyzetekben stb. Felnőtteknél ez a szubjektív kikérdezéses módszer, vagy megfigyelés, de én azért merészeltem ezt funkcionális látásnak nevezni, mert azt vizsgáljuk – persze pontosabb, ha vannak mérőeszközök –, hogy mennyi funkcionális látással rendelkezik a személy a különböző látási funkciók területén. Volt bennem néha félsz, hogy jól használok-e a terminus technikust, de aztán megmagyaráztam magamnak, hogy én egy kicsit másképp teszem. Persze vannak bizonyos szembetegségek, amelyekről lehetett tudni előre, hogy milyen látási funkciók lesznek sérültek, de a mértékét nem tudhatjuk. Ez most is úgy zajlik, hogy hosszasan kikérdezzük a klienst arról, miként ítéli meg a saját látásteljesítményét; és érdekes, amikor ezt összehasonlítjuk a mért eredményekkel.

Mit tanítottál a Szempontban?

A Szempontban funkcionális látásvizsgálatot és látástréninget végeztem. A látástréning nagyító-, olvasótévé- vagy elvétve távcsőhasználatot jelentett. Aki agyi eredetű látássérült volt, annál az írás-olvasás, az alap vizuális készségek tanítása volt a fókuszban.

Hogy indult el a Makula Klub?

A Makula Klub úgy kezdődött, hogy az idős emberek, akik világeletükben jól láttak, és aztán az egyik pillanatról a másikra – például makula degeneráció miatt lassabban – elérkeztek arra a pontra, amikor már nem tudtak olvasni. Az a generáció, akik az én 40-50-es éveimben voltak idősek, még szerettek olvasni, tehát számukra ez igazán nagy probléma volt. Általában mindig megtaláltuk a megfelelő segédeszközt, meg is tanulták használni, de mégis időről időre visszajöttek, és panaszkodtak, hogy nem az igazi, és mást szeretnének. Ez sok időt elvett.

Aztán rájöttünk arra, hogy a meglévő dolgok mellett valami olyan támogatási forma kellene, ami ennek az állapotnak az elfogadását segíti elő, sorstársi közösséget biztosít, ahol ventilálhatják a problémáikat. Egy-egy időskorú ember látásvizsgálata sokszor 3-4 óráig is eltartott, nagyon megterhelő volt mindenki számára, a családtagoknak, munkatársaknak és a kliensnek egyaránt. Kezdetben a klub indítását csak a makulásoknak gondoltuk, de aztán mindenféle szembetegséggel rendelkező, időskorú látássérült személy is részt vehetett. Talán már 2008-ben kezdődött az, hogy hol hetente, hol kéthetente zajlott. Először egyedül csináltam, aztán jeleztem, hogy kellene egy pszichológus mellém, mert olyan helyzetek is adódtak, amikor úgy éreztem, kevés vagyok. Más típusú feldolgozásra lett volna szükség, így utána Németh Orsi Zsuzsival[14] vezettük közösen. Emellett mindig voltak segítők a munkatársak közül. Egy idő után úgy gondoltam, hogy kellenének hallgatók is, akik egyrészt segítik a munkát, másrészt ez jó tapasztalat lenne nekik is, így önkéntesként bevontam őket.

Hosszú ideig tanítottál a tanszéken. Miért került sor a váltásra?

2006-tól fogyatékoságügyi koordinátor voltam a Bárczin. Ez kezdetben önkéntes munka volt, aztán kb. 2010-től már kaptam valamennyi, pluszmunkáért járó pénzt. 2009-től kineveztek egyetemi fogyatékoságügyi koordinátorrá is, és akkor úgy éreztem, hogy ez már túl sok. Úgy vállaltam el a rektor felkérését, hogy már csak félállásban kelljen tanítanom. Így maradt a kari koordinátori, az egyetemi koordinátori munka és félállásban a tanítás.

Amikor elvállaltam a kari, majd az egyetemi koordinátori feladatokat, megtapasztaltam, hogy mennyire össze-vissza zajlik a speciális szükségletű hallgatók megsegítése az ELTE-n: sajnos a legtöbb karon egyáltalán nem volt ilyen tevékenység. Nem volt szakember, a koordinátorok ugyan nagyon lelkesek voltak, de nem értettek hozzá, szóval egyértelműen látszott, hogy ez egy megoldandó ügy. Készítettem egy tervet Tananyagadaptációs Központ, vagy Tanulásegítő Központ létrehozására, az elnevezésére már nem emlékszem pontosan. Szakembereket, gyógypedagógusokat szerettem volna oda felvenni, és tagjai lettek volna a kari koordinátorok is. Ezt az akkori rektor elutasította azzal az indokkal, hogy a rendszer nem fenntartható, anyagilag nem tudná finanszírozni az egyetemet.

2014-ben, amikor kancellárokat neveztek ki az egyetemekre, az ELTE kancellárja körbejárta a karokat, és eljött a Bárczira is. Felfigyelt arra, hogy a fogyatékos hallgatók után járó normatívát a karok nem költötték el, és egy komolyabb összeg gyűlt össze. A Bárczi mindig elköltötte, tudtam, hogy mire használható a pénz, de a többi karnál elkölteztelenül megmaradt. A Kancellár behívatott engem, mint egyetemi fogyatékosügyügyi koordinátort, és megkérdezte, mit tudnék ezzel a pénzzel kezdeni, hogyan lehetne ezt hasznosítani. Elmeséltem neki a régi tervemet, azt is, hogy újra elővenném, finomítanám és átdolgoznám. Végül beadtunk egy tervet, amit akkor még úgy hívtunk, hogy Fogyatékosügyügyi Központ.

Így kezdtük, ez volt 2014 decemberében, és 2015 májusára megszületett a döntés, hogy rendben van, vállalom el a vezetését, vegyek fel embereket. Az teljesen egyértelmű volt számomra, hogy nem fog menni egy fenékkal megülni ilyen sok lovat, vagyis legyen kari koordinátor, egyetemi koordinátor, a Fogyatékosügyügyi Központ vezetője, és tanítsak is a Bárczin. Dönteni kellett, és úgy határoztam, hogy otthagynom a Bárczit, és elvállalom a vezetését. Hatalmas dilemma volt ez, 25 év tanítás után nagyon nem volt egyszerű, ráadásul a rektori irányításból kancellári irányítás alá kerülni, ez sem könnyítette meg a döntést. Míg egy egyetemi oktatónak sokkal több lehetősége van a saját idejét beosztani, kivéve az óráit, az új munkakörben reggel 8-tól 17-ig kötött volt a munkaidő. Most már rugalmasabb, de akkor azzal szembesültem, hogy emellett semmi mást nem lehet csinálni, vagyis megszűnik az, hogy még mással is foglalkozhatok. Ugyanakkor ez annyira más volt, igazi nagy kihívás, úgy éreztem, ha most váltok, legalább a kiégést megelőzőm. 2016-2017-ben még besegítettem a tanszéken, és tanítottam néhány tárgyat, majd szépen lassan átadtam a kollégáknak.

Mivel foglalkoztok a SHÜTI-ben? Hogy kezdődött el ez a munka?

Amikor elindult a SHÜTI, négyen voltunk, én voltam a vezető, mellettem Grósz Judit[15], Matolcsi Rita[16] és Rozemberczki Zoli[17] volt. Mostanra megduplázódtunk, nyolcan vagyunk, hatan státuszban, ketten vállalkozói szerződéssel.

Abból a tapasztalatból indultam ki, hogy a hallgatókat senki sem segíti, maximum mentességet kapnak, de hát nem ez a fő cél, hanem – amennyiben lehetséges –, az olyan készségek elsajátítása, melyekkel az önálló haladásuk, tanulmányaik elvégzése sikeres lesz, és diplomához jutnak. Ez az egyik oldal, ehhez kell a szakemberek segítsége. A másik pedig az akadálymentesség kérdése. Az egyenlő esélyű hozzáférés területén tananyagokat kell adaptálni, sok épületben a fizikai hozzáférést meg kell megteremteni, szóval nagyon sok munka van. Ez volt tulajdonképpen a két fő terület vagy két fő cél.

Ahhoz, hogy az egyetem valamennyi regisztrált, speciális szükségletű hallgatója fordulhasson hozzánk, ki kellett alakítani a kommunikációs bázisokat, hogy tudjanak rólunk. Emellett nagyon sok kontaktórát adunk a hallgatóknak. Most maradjunk a látássérült hallgatóknál, esetükben fontos, hogy tudnak-e önállóan közlekedni, egyáltalán szükségük van-e a közlekedés támogatására. Grósz Judit felméri, hogy a látássérült hallgató tud-e önállóan hosszú fehér bottal, vakvezetőkutyával, vagy bármivel biztonságosan közlekedni. Ha nem tud, azonnal rehabilitációs intézménybe irányítjuk, mert arra nincs mód, hogy teljes tájékozódás-közlekedés tréninget tartsunk a hallgatónak: elhúzódhat, mire megkapja, neki viszont azonnali segítség kell. Aki tud biztonságosan közlekedni, azok számára Judit már augusztusban elkezdte az útvonaltanítást. Azokat, amilyen útvonalak ismeretére a hallgatónak szüksége van: kollégium, egyetemi kar, a karon belül különböző épületek, termek, amik félvényként változhatnak, ráadásul a lakhelyét is változtatja a hallgató.

Ha kollégista, a mindennapos tevékenységek tanítása is szóba jön, mint pl. ágyneműhúzás, konyha, mosógép stb. használata a kollégiumban, a környező boltok, gyógyszertár feltérképezése.

[15] Grósz Judit – gyógypedagógus

[16] Matolcsi Rita – gyógypedagógus

[17] Rozemberczki Zoltán – informatikus

Nagyon sokan vannak, akik egyáltalán nem önállóak, ebben az esetben a hallgató számára meg kell szervezni a személyi segítséget. Ekkor hallgatókat kell toborozni erre a tevékenységre, kiképzésük után ellenőrizni is kell a munkájukat. Látássérült hallgatók esetében ez is Judit feladata, más területen más kollégámé.

Amikor 2015-ben ezt elkezdtük, durván 200 hallgatóval foglalkoztunk, mára 465-en vannak. Megnövekedett a létszám, mint ahogy az egész ELTE hallgatói létszáma is, tehát ez nem csak a mi munkánk és a láthatóságunk eredménye. A láthatóságunk annak volt köszönhető, hogy egyetemi koordinátorként ráláttam arra, kik azok, akik regisztráltak. Minden hallgatónak fogyatékossági csoportonként megírtuk annak a szakembernek a nevét, elérhetőségét, ahova fordulhat. A második évben is így volt, de azóta erre már nincs szükség. Olyan programjaink, pl. nyílt nap vannak, amire eljönnek azok a középiskolások, akik az ELTE-re szeretnének jelentkezni. Ha felveszik őket, az első „csomagban” benne van az elérhetőségünk, a Gólya Hírlevél is tudatja a létezésünket, és nagyon jó honlapunk, facebook oldalunk is van. Azt gondolom, nem nagyon van olyan hallgató, aki segítséget igényelne, és nem tud rólunk.

Hogyan változott a munkátok a Covid járvány alatt?

A Covid alatt ki kellett dolgoznunk teljesen más formájú támogatást, mint amilyen a korábbi volt. Az online platformok megtanítása volt a feladat, a legtöbb hallgatónak soha az életben nem volt dolga se Teams-szel, se Zoommal, de akadt olyan is, aki ismerte a Canvast, vagy Moodle-t. Aki nem ismert egyetlen felületet sem, Rozemberczki Zoli feladata volt, hogy megtanítsa a használatukat.

A hallásérülteknek nehéz volt a feliratozás, mert a Teams nem magyarul volt, ezt Szepesi Magdi[18] kolléganőmnak kellett megszervezni. Az utólagosan megkapott előadások feliratozása rengeteg munka volt. Próbáltunk a Jelnyelvi Tolmácsközponton keresztül feliratozót szerezni, akinek a bekacsolása a Teams-be az elején még nagyon nehéz volt. A hallásérült hallgatóknak nagy kihívás volt, mert nem túl jó minőségben hallották az adást. A mozgássérült hallgatóknál leginkább a tananyaghozzáférést segítettük, mert nem mehettek a könyvtárba, de a tananyagokat meg kellett szerezni. Mi járhattunk a könyvtárba, elhozhattuk a könyveket, amiket aztán beszkeneltünk, majd elektronikusan elküldtük. Ha látássérült hallgatónak kellett, átalakítottuk, de ez mindig is munkánk része volt, viszont ebben az időszakban jóval nagyobb lett az a populáció, akinek szüksége volt elektronikus tananyagra. Ezek a feladatok a COVID járvány alatt átalakították a módszertani munkát. Most más okból megint nincs nyitva az egyetem, de február végén lesz rendes oktatás, és kinyit a SHÜTI iroda is.

A SHÜTI vezetése mellett vannak óráid a hallgatókkal?

Nemzetközi hallgatókkal, illetve a krónikus beteg hallgatókkal foglalkozom. Most végeztem el egy tanulásmódszertani tanfolyamot, mert az ADHD-s hallgatóknak nem volt segítője, és a szakemberi létszámot nem tudom bővíteni. Így aztán az ADHD-s hallgatóknak a tanulási tanácsadást, időmenedzselést, tanulási terv készítését én tartom. Ez persze nem teljeskörű terápia számukra, mert nem vagyok ebben szakember, de erre a három területre koncentrálni hallgatói órákat tudok tartani.

Milyen terveid vannak a jövőre nézve?

Több dolgon, projekten is dolgozunk jelenleg. Az egyik, hogy készítettünk interjúkat különböző speciális szükségletű hallgatókkal, amik feliratozva vannak, és ezeknek a honlapra történő felrakása az egyik feladat, illetve az angol nyelvű változatát is szeretnénk elkészíteni a nemzetközi honlapra. Ez egy rövid távú terv. Aztán dolgozunk egy úgynevezett szolgáltatásfejlesztésen is, ami több írásos anyag elkészítését jelenti, többek között az ELTE akadálymentesítési minimumstandardját. Minden egyes épületben megnézzük, mi az, amit kevés pénzből meg lehetne csinálni, hogy akadálymentesebb legyen. Ez nem csak a fizikai akadálymentesítést jelenti, hanem a tananyag hozzáférés területét is.

Emellett dolgozunk olyan protokollon, hogyha bárkinek az esélyegyenlőségre panasza van, akkor kihez, hova, hogyan fordulhat: ennek az egyszerű, könnyen érthető verzióját szeretnénk megírni. Hosszabb távon szeretnénk esélyegyenlőségi felmérést készíteni, illetve olyan tananyagot kidolgozni és képzést elindítani az esélyegyenlőségről, ami az oktatóknak szól.

Megkapjátok a munkátokhoz az intézményi segítséget?

Az ELTE e tekintetben sokat változott, most már mindenhol kikérik a véleményünket nemcsak a vezetés, hanem az egyes csoportok is. Sok csoporttól kapok felkérést, és előfordul, hogy reggeltől estig ülök a képernyő előtt, mert különböző bizottsági munkában veszek részt. Tényleg szinte mindenhol keresnek minket, ami nem csak a munkánk elismerését jelenti, hanem azt is, hogy fontosnak tartják az akadálymentesség kérdését. Azt mondhatom, hogyha jelezzük az Oktatási Igazgatóságnak, hogy valamit meg kéne változtatni, nyitottak és befogadóak. Az ELTE szemlélete e tekintetben szerintem nagyon pozitív és előremutató. Persze van egy-egy olyan eset, amikor az oktató vagy kolléga nem pontosan érti, mire van szüksége az adott hallgatónak, és esetleg sértésnek veszi, ha a hallgató valamilyen kéréssel áll elő, ilyen esetben mediálnunk kell. Nem tagadom, előfordul ilyen eset is.

Azt azért hozzá kell tennem, hogy szerintem a hallgatóknak nincs könnyű dolga. Összehasonlítottam azzal, amikor különböző időszakokban voltam hallgató: azt mondhatom, hogy tizedannyi ügyintézési feladatom sem volt, mint egy mai hallgatónak. Amennyire a technológiának az a szerepe, hogy megkönnyítse az életünket, legalább annyira bonyolulttá is teszi: most minden elektronikus felületen történik, a hallgatónak nagyon sok ügyintézési feladata van. Ha csak a HKR[19]-t megnézzük, hogy hány paragrafus vonatkozik a hallgatókra, az egy örület. Szóval nincs könnyű helyzete egy átlag hallgatónak sem, de ha valamilyen speciális szükséglete van, még nehezebb. Ezekben az ügyekben is mindenképp támogatni kell őket.

Milyen külföldi tapasztalatok segítették a szakmai utadat?

Az angoltudásomnak volt köszönhető, hogy a rendszerváltás után, 1990-ben, amikor már félállásban dolgoztam a Bárczin, a Bostoni Perkins Iskolából jött egy küldöttség Larry Campbell[20] vezetésével. Mivel Csocsán Emmy, a tanszékvezetőnk külföldön volt, engem kért meg, hogy fogadjam és vigyem el őket különböző helyekre. Larry Campbell több, látássérültekkel foglalkozó bizottságnak is a tagja volt, kérdezte, hogy engem, illetve a fiatal gyógypedagógusokat mi érdekelné. Azt válaszoltam, hogy a legújabb terület a korai fejlesztés, és egy tanfolyam sokat segítene. Így kerültem ki Bostonba egy intenzív tanfolyamra. Az összes általuk támogatott kelet-európai, karibi országnak indítottak intenzív korai fejlesztő tanfolyamot. Ez volt az első alkalom, amikor külföldön tanulhattam.

A második és ez lesz talán a lényegesebb, hogy abból kifolyólag, hogy részt vettem ezen a tanfolyamon, meghívást kaptam a következő évben az ICEVI[21] konferenciájára, ami 1992-ben Thaiföldön rendeztek. Kiderült, hogy regionális bizottságok vannak, egy héten kétszer vagy háromszor volt az európai régióknak megbeszélése, és ezeken én is részt vettem. Akkoriban már Amerikából sokkal több szakmai segítséget kaptunk, mint a szomszédos osztrák vagy bármelyik európai országtól. Nálam az ütötte ki a biztosítékot, amikor ez a sok jómódú iskolaigazgató, meg mindenféle, látássérültekkel foglalkozó prominens gyógypedagógus elkezdte Afrika segítségét erőltetni. Ezen én annyira kiborultam, hogy jelentkeztem, és kicsit be is olvastam nekik, hogy nem kéne olyan messzire menni. Nálunk az integráció gyerekcipőben jár, a gyerekek nem kapnak minőségi oktatást, a szakembereknek nincsen megfelelő tudása a halmozottan sérültekről, a korai fejlesztésről, nincs megfelelő eszközpark, tehát elkezdtem sorolni, hogy mennyi problémánk van.

[19] Hallgatói Követelményrendszer

[20] Larry Campbell – látássérült személyek gyógypedagógiai és rehabilitációs tanára; a Hilton/Perkins Alapítvány volt igazgatója és az ICEVI korábbi elnöke

[21] International Council for Education and Re/habilitation of People with Visual Impairment

Ezek után odajött hozzám az elnök, hogy kéne egy ilyen ember a bizottságba, nincsen Közép-Európának képviselte. Így kerültem be az ICEVI európai bizottságába, és szerveztem meg az ICEVI első konferenciáját Közép-Kelet-Európában 1995-ben. Persze nagyon sokan segítettek, de a főszervező én voltam. Ezt a munkát később Prónay Bea, majd pedig a Gombás Judit[22] vette át.

Az 1995-ös konferencia például a partnerkeresésről szólt. A nyugat-európai és kelet-európai intézmények képviselői azért jöttek, hogy partnereket találjanak. A cél az volt, hogy úgy próbáljunk meg egymásnak segíteni, mint az egyik iskola a másik iskolának, mint a testvérvárosok, egy hálózatot kialakítva. Ez például nagyon sikeres kezdeményezés volt.

Mit üzennél az elemi rehabilitációban dolgozó szakembereknek?

Leginkább azt szeretném átadni, ami a vesszőparipám, és ez az őszinte visszajelzés. Ha valaki rehabilitációban dolgozik, és szakemberként úgy van jelen, mintha mindig minden rendben lenne, akár szervezetről, akár kliensről van szó, az nem csak önmagát csapja be, hanem mindenkit. Ettől nem fognak előbbre menni a dolgok. Én a kliensekkel is mindig őszintén, természetesen empatikusan, beszéltem, fehéren-feketén elmondtam, mit tapasztaltam a vizsgálat során. Úgy gondoltam, azt vissza kell jelezni, nem lehet szépíteni, csak a módja nem mindegy. Lilli Nielsentől tanultam, hogy a vak gyerek vagy felnőtt számára mindig vissza kell tükrözni azt, amit ő nem érzékelhet. Sok mindent tud érzékelni, de azt is tudnia kell, hogy más emberek nézőpontjából ez hogyan néz ki. Nekem ez aha-élmény volt, és attól kezdve elkezdtem alkalmazni. Természetesen a szervezetet irányító vezetés felé is mindig megfogalmaztam és most is elmondom a véleményemet. Ez nem azért teszem, mert igazságharcos vagyok, hanem őszinte visszatükrözést, visszajelzést szeretnék adni. Talán ezt tudnám üzenetként átadni nektek, a következő generációnak.

Köszönöm az interjút.

Az interjút készítette: Laub Judit